

شیر سرخ و پیر سبز

جایگاه تاج پوشی احمد شاه درانی

احمد علی کهزاد

بنیاد فرهنگی کهزاد

تاریخ سدوزائی ها با سلطنت احمد شاه درانی و تاریخ سلطنت احمد شاه درانی با مراسم تاج پوشی او در مزار شیر سرخ قندهار شروع میشود.

محل و موقعیت مزار شیر سرخ قندهار تا پارسال برای بنده مجهول بود و از روی پاره مأخذ چیزهائی شنیده بودم. خوشبختانه در اثر پرس و پال و تجسس هائی که کردم به فاصله ۷ کیلومتری جنوب - جنوب غرب مرکز شهر احمد شاهی قندهار جایگاه صحیح شیر سرخ را پیدا کردم و در زیر گنبد بقعه موجوده که ۱۶۶ سال قبل به اهتمام والده شهزاده کامران یکی از زنان خبیر تیمورشاه ساخته شده و نام «شیر سرخ» هم نقر شده که در اثبات محل شبه ئی نمیگذارد، آنرا مشاهده نمودم.

اینک شرح این تجسس: از دروازه شکارپور راهی میگذرد که قیافه سرک قدیمه را در نظر مجسم میکند و تا یک کیلومتر به سمت جنوب غرب ممتد است، سپس بطرف جنوب متمایل میشود و از وسط منطقه باطلاقی که بنام چمن صالو خان شهرت دارد، میگذرد و بعد راه فرعی از ین قسمت ها و زمین های نیمه چمنی و نیمه شوره زار عبور میکند. این راه از علاقه «کرزی» دوری میگیرد و به کشت زارها و باغ ها و قلعه هائی نزدیک میشود که مجموع همه آن در عرف عوام بنام «شیر سرخ» موسوم است و باشندگان گرد و نواح آن علی العموم الکوزائی هستند. از نظر موقعیت جغرافیائی علاقه «شیر سرخ» تقریباً در وسط جلگه وسیعی افتاده که چهار طرف آنرا یک سلسله خطوط کوه های کم ارتفاع و بریده بریده گرفته که بلند ترین آن همان کوه های سمت غربی شهر کهنه قندهار و «قلعه نارنج» است که یکی از گردنه های آن در افسانه های فولکلوری بنام زنی موسوم به «خبیره» شهرت پیدا کرده است.

قراریکه قصه گوها بیان میکنند و بقایای دیوارها و یکی دو بروج کهنه شهادت میدهد، پیش از آبادی شهر احمد شاهی قندهار در اینجا شهری یا اقلاً قلعه بزرگی آباد بود. محوطه زیارتگاه «شیر سرخ» و «پیر سبز» بحال موجوده شکل قبرستانی دارد که بعضی درختان گز و توت در آن سایه افکنده است.

این دو زیارتگاه متصل هم قرار دارند ولی محوطه «شیر سرخ» با دیوار کوچکی از آرامگاه «پیر سبز» مجزا گردیده است. زیارتگاه شیر سرخ بشکل بقعه ئی با عمارت و گنبدی جلب نظر میکند ولی بر آرامگاه پیر سبز آبادی و گنبدی نیست و قراریکه اهالی بیان میکنند اصلاً پیر مذکور آبادی را قبول نکرد و هر آبادی که بر مزار او کردند، ویران شد.

چون متأسفانه در این سفر تاریخی هیچ کتاب و مأخذی پیش خود ندارم، گفته نمیتوانم که اصلاً زیارت شیر سرخ و پیر سبز به کدام بزرگواران تعلق داشته؟ و چه وقت در بین مکان میزیستند؟ و به کدام سنه و تاریخ وفات نموده اند؟ و از چه زمانی آرامگاه ایشان زیارتگاه مردم شده است؟ شبهه ئی نیست که در آغاز پادشاهی احمد شاه این زیارتگاه کمال شهرت داشت و به اساس گفتار مردم و شواهد دیوارهای قدیمه قراریکه متذکر شدم، اینجا شهر یا اقلاً قلعه بزرگی وجود داشت و یکی از مراکز رهائش اهالی بود و در پیرامون آن جمع و جوش زیاد دیده میشد.

بقعه شیر سرخ بحال موجوده بشکل یک عمارت مسدس «۶ ضلعی» است و گنبد آن که از فاصله دور در میان شاخسار درختان جلب نظر میکند، برجستگی زیادی ندارد و نسبتاً هموار است ولی باز هم مانند هر گنبدی محدب میباشد. از داخل گنبد مذکور ترکه دارد که خطوط تقسیمات گچی آن سفید میزند و بوضاحت معلوم میشود. تمام این بقعه از خشت پخته مربع ساخته شده، متأسفانه سقف گنبد از داخل چند جا درز کرده ولی از بیرون کاه گل کاری های جدید درز و شکست آنرا پوشانیده است.

در زیر گنبد قبر بزرگی موجود است و بالای سر قبر لوحه سنگ سیاهی دیده میشود که با کثرت تماس مردم قسماً لشم شده و با اینکه از حصه ئی که در قبر گور شده شکسته معلوم میشود. این مضمون در آن نوشته شده که عیناً نقل میشود: "بعون عنایت الله تعالی وقف فی سبیل الله نمود این عمارت عالی بر مزار فیض آثار شیر سرخ نواب مطاب معلی القاب والده عصمت نشان شاه زاده کامران سعی نمود تا مادام که این مکان عالی در یوم شنبه چهاردهم شهر ذیقعه الحرام سنه ۱۲۲۱ اتمام یافت. مرمت ؟ نمود غلام رضا کشمیری غلام ... فقیر محمد حسن ..." قراریکه مجاور ریش سفید مزار که خود را از احفاد صابر شاه کابلی فقیرمیخواند نقل میکند، این لوحه خارج بقعه در جایگاه عمارت مخروبه ئی وجود داشت و پدر یا جد او لوحه مذکور را از آنجا بر بالای سر قبر شیر سرخ منتقل نموده و نصب کرده است.

آنچه مجاور ریش سفید میگوید قسماً حقیقت دارد به این معنی که لوحه مذکور اصلاً سنگ مزار کسی نبوده بلکه لوحه وقف عمارتی میباشد که در همین محوطه شیر سرخ آباد شده بود. اینجا فوری سوالی بخاطر میگذرد که این عمارت وقف در کجا بوده؟ آیا مقصد از

ین عمارت عالی همین بقعه ئی نیست که روی قبر شیر سرخ تا حال موجود است؟ یا اینکه بقعه موجوده ملحقات دیگری هم مربوط به خود داشته؟

قراریکه از متن سنگ نبشته استنباط میشود به امر و اهتمام والده ماجده شاهزاده کامران پسر تیمورشاه «عمارت عالی» بر مزار شیر سرخ ساخته شده که کار تعمیر آن در روز شنبه چهاردهم ذیعقده ۱۲۲۱ هجری قمری به اتمام رسیده است. اگر چه مجاور ریش سفید مدعی است که این لوحه از محل آبادی دیگری که در قرب آرامگاه شیر سرخ وقوع داشت بر سر قبر منتقل شده ولی درلای عبارات متن لوحه که میگوید "این عمارت عالی بر مزار فیض آثار شیر سرخ آباد شده" واضح معلوم میشود که مقصد از این عمارت همین عمارت موجوده است منتها سنگ مذکور قراریکه گفتم لوح قبر نبوده و بر کدام دیوار در داخل یا خارج عمارت بقعه نصب بوده و اگر سنگ مذکور از کدام عمارت دیگر آورده شده آن عمارت اصلاً بسیار نزدیک بقعه شیر سرخ بوده است.

اگر چه عبارت لوحه سنگ چندان فصاحت ندارد و در نقر سنگ یکی دو جا حرف ها و نقطه ها مانده معذالک این سنگ نبشته اهمیت زیاد دارد و یک سند مهم تاریخی محسوب میگردد. چون کلمه «شیر سرخ» و «مزار شیر سرخ» در آن تذکار یافته سند معتبری است که وجود این نام و این مزار را بطور قطع ثابت میسازد. از طرف دیگر ثابت میسازد که از طرف والده شهزاده کامران پسر تیمورشاه در سال ۱۲۲۱ هجری قمری بر مزار شیر سرخ عمارت عالی ساخته شده بود. بگمان غالب همین عمارت موجوده بقعه شیر سرخ همان عمارتی است که در متن کتیبه بدان اشاره شده است. قراریکه از سبک عمارت و ترکیه های داخل آن و تقسیمات گچی آن و شکل گنبد و غیره استنباط میشود، حکم میتوان کرد که از ین آبادی ۱۶۵ سال گذشته است.

چون مزار شیر سرخ علاوه بر تقدسی که داشته وجهه ملی هم پیدا کرده و جایگاه تاج پوشی سر سلسله دودمان سدوزائی است که از نظر تاریخ اهمیت بسزائی دارد و در آینده محصلان و علاقمندان تاریخ به کثرت بدانجا خواهند آمد که در خور توجه بیشتر میباشد. متأسفانه محوطه مزار مذکور بکلی متروک و از توجه مانده است. بقعه مذکور مرمت کاری میخواهد و باغچه قبرستان توجه بیشتر بکار دارد. نگهداشت لوحه سنگ مذکور توجه و اهتمام بیشتر بکار دارد و هر وقت عمارت بقعه مرمت کاری شود باید لوحه سنگ را از بالای سر قبر برداشته و در یکی از دیوارهای عمارت نصب کنند و روا دار نشوند که یک جایگاه متبرک و تاریخی در اثر عدم توجه اولاد امروز متروک و دستخوش فراموشی گردد. ۱۴/ عقرب
/۱۳۴۵